

GEZEICHENT DURCH MARIA JOSEPH PESCHKA – MISKOLCI KAMARAI TERVRAJZOK, 1773 ELŐTANULMÁNY AZ ÚJ VÁROSTÖRTÉNETI KIÁLLÍTÁSHOZ¹

Gyulai Éva

Herman Ottó Múzeum – Miskolci Egyetem BTK, Történettudományi Intézet, Miskolc

In memoriam Stephani Dobrossy

Absztrakt: 1755-ben Miskolc mezőváros egy fél évszázados megváltkozás után ismét a diósgyőri kamarai uradalom joghatósága alá került. A 18. század második felében a királyi kamara számos intézményt, hivatalt és vállalkozást alapított az uradalomban, így Miskolcon is szükségessé vált uradalmi épületek létrehozása. 1773-ban a Szepesi Kamara egyik építészt, Marie Joseph Peschkát bízta meg, hogy készítse el az uradalom különböző célú épületeinek tervrajzait, amelyeket ma az Arad Megyei Könyvtár (Biblioteca Județeană 'Alexandru D. Xenopol') Orczy-gyűjtemény őríz (Arad, Románia). Peschka elegáns épületet tervezett a kamara fiskálisának, az épület azonban végül nem épült meg. Tervrajzai között megtalálhatók a miskolci vendégfogadók átépítéséhez készült rajzok is, így a színezett rajzok a 18. század végi Miskolc egyedülálló ikonográfiai forrásai.

Kulcsszavak: Marie Joseph Peschka, tervrajzok, Szepesi Kamara, diósgyőri uradalom, 18. század második fele

Az 1702–1755 között tartott sikeres megváltkozását követően, az ún. Grassalkovich-szerződés értelmében Miskolc mezőváros ismét földesúri hatalom alá került, igaz, státusa a korábbihoz képes némiképp változott, hiszen a királyt mint birtokost ezután hivatalosan is a kamara képviselte, ezért a diósgyőri ún. koronauradalom részeként kiváltságos kamarai mezőváros lett, amelynek fejlődéséhez, urbanizációjához a kamara nem kis részben járult hozzá a 18. század második felében (GYULAI 2000, 140–150). A városképet, városiasságot sokban alakították az új kamarai intézmények, amelyek az uradalmi központ, Diósgyőr mellett Miskolcon is létrejöttek és felépültek. A kamarai intézmények és épületeik között egyaránt találunk uradalmi adminisztrációt és gazdasági tevékenységet – köztük a vendéglátást szolgáló – ingatlanokat, ezekkel Miskolc várostörténése, Dobrossy István behatóan foglalkozott, kamarai tervrajzokat is közölve a 18. század végéről és a 19. század első harmadából (DOBROSSY 1985; DOBROSSY–IGLÓI 1982/1986).

M. J. PESCHKA ALBUMAI AZ ARADI ORCZY-KÖNYVTÁRBAN

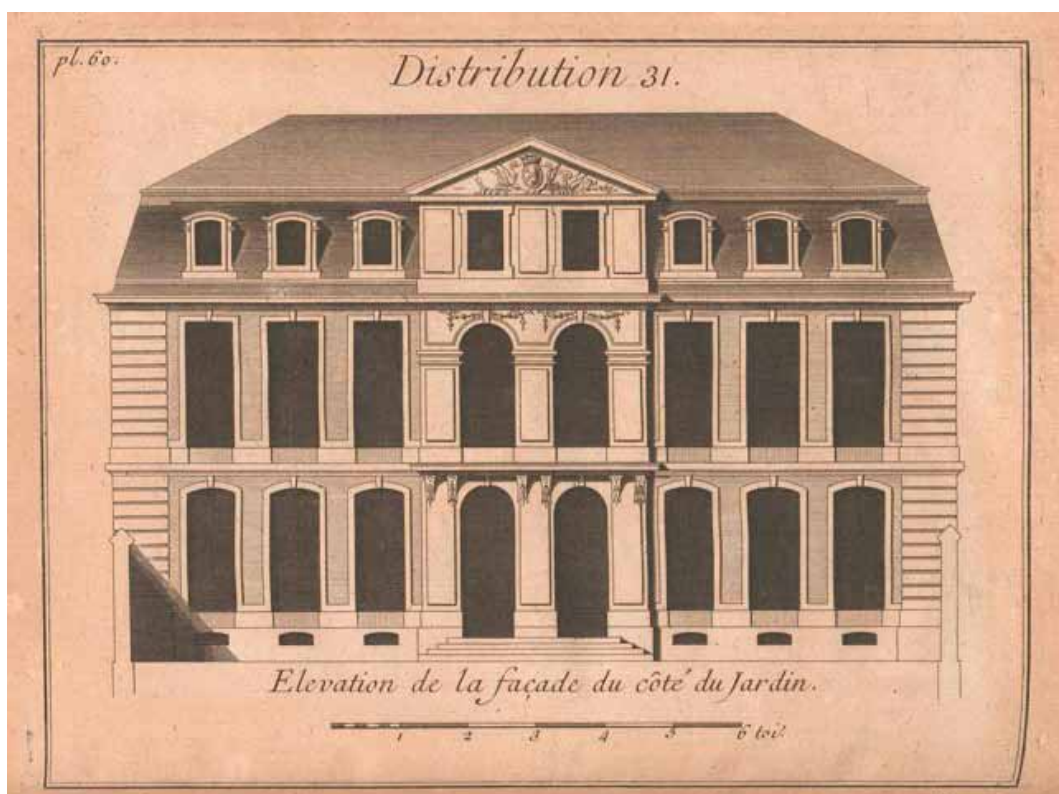
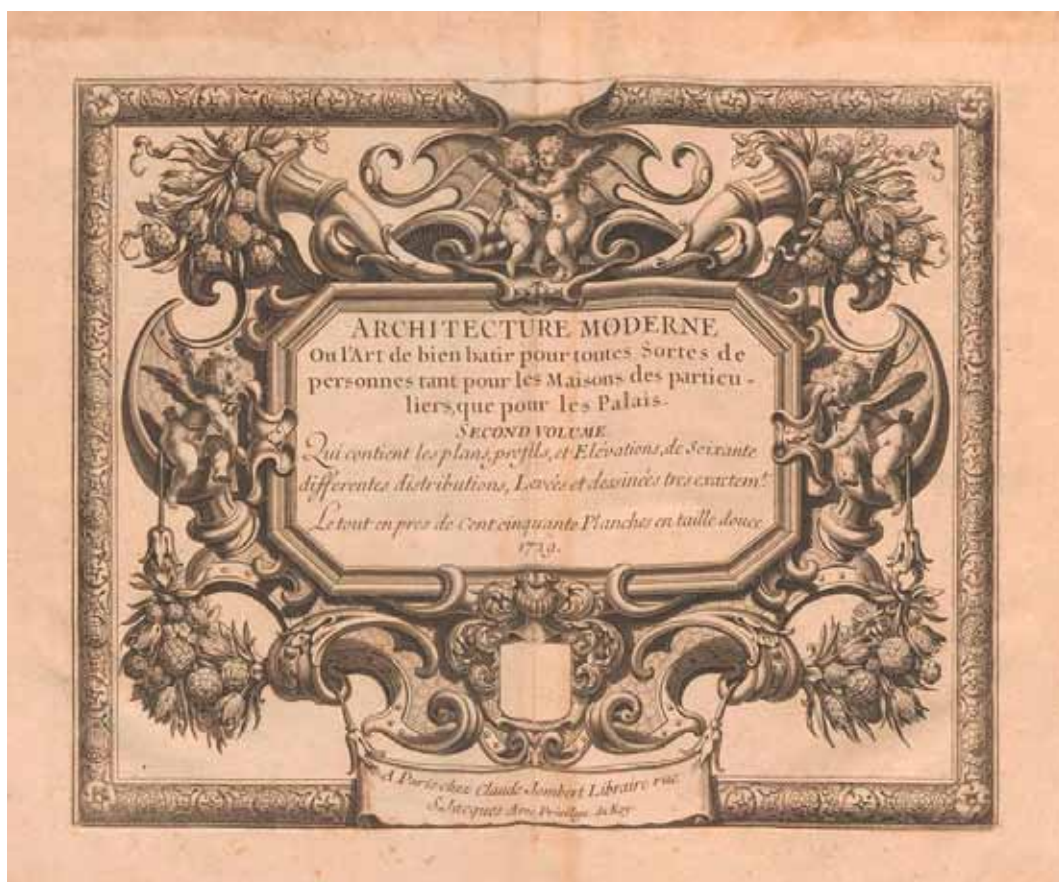
Dobrossy István kutatásait folytatva, újabb miskolci épületekre vonatkozó kamarai tervrajzok „kerültek elő”, mégpedig Aradról, az „Alexandru D. Xenopol” Megyei Könyvtár (Biblioteca Județeană 'Alexandru D. Xenopol', Arad, Románia) gyűjteményéből.² Az aradi könyvtár több évtizede őrzi az ún. Orczy–Vásárhelyi Könyvtárat, a felvilágosodás korának egyik legjelentősebb magyarországi gyűjteményét. A gyűjtemény az I. világháborút megelőzően az Aradi Királyi Főgimnázium Orczy-Vásárhelyi Könyvtára volt,³ és a könyvek mellett kéziratokat is tartalmaz. Az Orczy-könyvtár kéziratai között található az a két színezett tervrajzokat tartalmazó kötet, amelynek egyikében több miskolci kamarai tervrajz van bekötve.⁴

2 A kutatásban nyújtott segítségért Adriana CZIBULA könyvtáros úrnőnek tartozom köszönettel.

3 Az Orczy-könyvtár történetéről bővebben: H. KAKUCSKA 2007–2008.

4 A tervrajzokra az Aradon kutatásokat végzett Szelestei Nagy László hívta fel a figyelmet, amit ezúttal is köszönök. Az aradi könyvtár őrzi, többek között, a miskolci minoriták iskolájának 1774 és 1816 között vezetett osztálynaplóját tartalmazó kötetet

1 Készült az OTKA K 116594 sz. kutatás keretében.

1–2. kép. Ch.-E. Briseux könyvének címmetszete és egyik lapja. (BRISEUX 1728–1729. II.)
 Fig. 1–2. Title copperplate and Plate 60. of Ch.-E. Briseux' album (BRISEUX 1728–1729. II.)

A két kötetből álló rajzgyűjtemény eredetileg, az aradi gimnázium leltárában még 3 kötetet tartalmazott, ezekből csak I. és III. kötet található jelenleg az aradi Megyei Könyvtár Orczy-gyűjteményében.

A III. kéziratos kötet⁵ a magyarországi művelődés és építésztörténet szempontjából is fontos forrás, hiszen hibás franciasággal írt címlapja szerint Marie Joseph Peska egy francia építészeti albumot másolt le benne önmagának, színezett rajzokkal: (*Architecture Moderne ou l'art de bien bâtir, pour toute sorte de Personne /ceruzával/ avax planches enlumin par Marie Joseph a Peska III. volumes*). Az eredeti album Charles-Etienne Briseux (1680 k.–1754) francia építész 1728-ban Párizsban megjelent (és 1764-ben ismét kiadott), rézmetszetekkel illusztrált elméleti és gyakorlati munkája, amelyet szerzője a korabeli modern építészet és építéstechnika olyan tankönyvének szánt, amelyet bárki felhasználhat bármilyen ház – főként azonban a paloták – építéséhez (*Architecture moderne, ou l'art de bien bâtir pour toutes sortes de personnes tant pour les maisons des particuliers que pour les palais*) (BRISEUX 1728–1729). Az építészeti szakmunka II. kötete 60, jórészt emeletes bérház és palota építészeti leírásával, valamint alaprajzának és homlokzatának rézmetszetes ábrázolásával.⁶ Az aradi album készítője ebből másolt le és színezett ki magának jó néhányat, mintegy tanulmányként saját építészeti terveire.

Az Orczy-könyvtárban őrzött rajzalbumok I. kötete azonban már nem tanulmány, a címlapra írt francia nyelvű bejegyzés szerint az építész, Marie Joseph Peska saját terveit tartalmazza, amelyeket 1772. február 23-án kezdett rajzolni Kassán: *Inventé et desiné par Marie Joseph á Peska mp. / Cassovie d 23 Fevr. 1782*.⁷ Az album másik bejegyzése szerint 168 lapot tartalmaz, amelyeket Joseph Peschka mérnök készített 1772-ben (*No 1-168. Fait per Joseph Peschka Ingenieur 1772*). Az album több kérdést is felvet, egyrészt a feltehetően cseh származású Joseph Peschka/Peska tevékenységére vonatkozóan, másrészt

az építész és az Orczy család kapcsolatát illetően. Joseph Peschka nem véletlenül datálta Kassára a tervrajzait, hiszen 1774-ben Kassán kinevezik a Szepesi Kamara irodai tisztviselői közé (FALLENBÜCHL 1967, 227). A tervek azonban azt mutatják, már korábban is a kamara szolgálatában állt Kassán, hiszen az album kamarai épületek terveit tartalmazza.

A Magyar Kamara egykori sóhivatali irataiból emelték ki azokat a tervrajzokat, amelyeket ma az Országos Levéltár Tervtárában őriznek. A szepességi Altendorf (Szepesófalu, ma: Spišská Stará Ves, Szlovákia) kamarai sóhivatali épületeiről Marie Joseph Peschka 1774 novemberében készített színezett tervrajzokat.⁸ 1775. augusztus 7-én Ungváron vesz fel alaprajzot a kamarai sóhivatal épületeiről és udvaráról (*Desiné par Marie Joseph Peschka manu propria 1775*), és a rajzhoz mellékelt jelentésben így nevezi meg magát: Maria Joseph Peschka, a kassai királyi kamarai hivatal irodai (kancelláriai) tisztviselője és földmérője (*Maria Joseph Peschka m. p. der K(öniglichen) Kaschauer Ka(mer)al Ad(mini)stration Cancellist und Feldmeyer*).⁹ Egyelőre nem ismerünk Peschkától 1775 utánra datált terveket, a mérnök további sorsa, tevékenysége, halálának körülményei még feltáratlanok.

Nem tudjuk, hol tanulta a mesterségét a feltehetően német (esetleg cseh) anyanyelvű, de mindenképpen németül iskolázott Peschka, tény, hogy az 1770-es években a Szepesi Kamara alkalmazásában áll mint kancellista és földmérő, azaz mérnök. Arra sincs egyelőre felelet, hogy miképpen került a 3 kötetes rajzgyűjtemény az Orczyak könyvtárába, talán éppen Kassáról, hiszen a 18. század második felétől az Orczy bárói család tagjai viselik Abaúj vármegye főispáni tisztségét, előbb Orczy Lőrinc báró (1718–1789) volt főispán 1767 és 1784 között, majd átadta fiának, Lászlónak (1850–1807) a méltóságot, aki egyébként a Szepesi Kamaránál kezdte a pályafutását, éppen akkor, 1773-ban lett kamarai tanácsos, amikor Joseph Peschka is feltűnik kamarai alkalmazottként. Orczy László előbb a temesvári hivatalhoz kerül 1785-ban, majd a pesti királyi kamara adminisztrátora lesz. Talán éppen Orczy László kamarai tanácsos és igazgató révén került a család gyűjteményébe a Peschka kamarai mérnök és építész művészi szempontból sem érdektelen hagyatéka.

(A miskolci minorita iskola érdemkönyve 1774–1816: CALCULUS / JUVENTUTIS SCHOL / GYMNASIUM MISKOLCZ / 1774–[1816], BJXA C. p. № 145.483), amelyet a Herman Ottó Múzeum Évkönyvében mutatott be (SZELESTEI NAGY 1997).

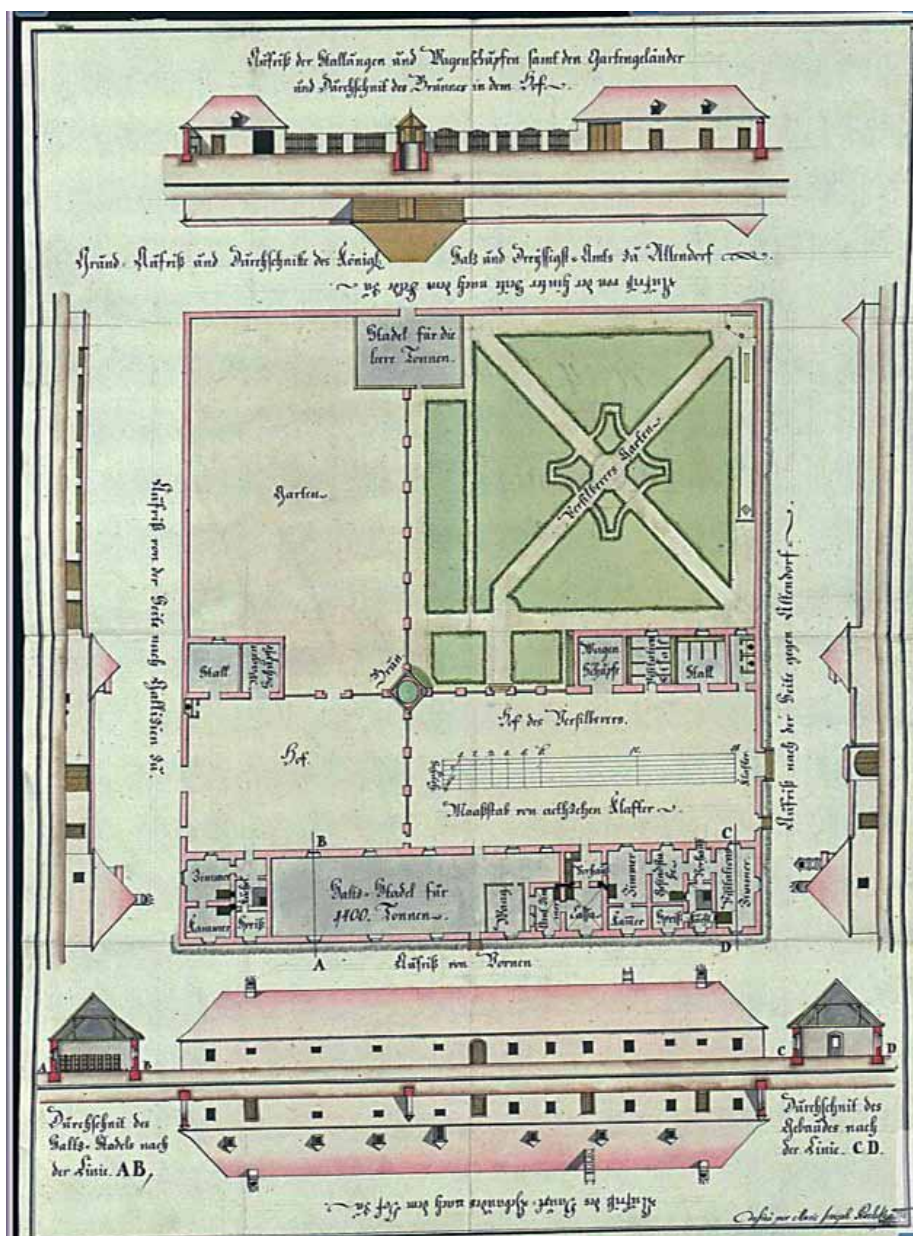
5 BJXA C. p. № 347.910. Eredeti jelzete: Aradi Királyi Főgimnázium Orczy-Vásárhelyi Könyvtára XIII. 265. / A. 3. 4-5. – Cl. 5.

6 *Second Volume: Contenant soixante distributions de maisons, la plupart nouvellement bâties, avec leurs plans, elevations & coupes, Levées et dessinées tres exactement. Le tout en pres de cent cinquante Planches en taille douce.* BRISEUX 1728. II.

7 BJXA C. p. № 347.909. Eredeti jelzete: Aradi Királyi Főgimnázium Orczy-Vásárhelyi Könyvtára XIII. 265. / A. 3. 4-5. – Cl. 5.

8 *Desiné par Marie Joseph Peschka manu propria 1774.* MNL OL T 62 № 283/1.

9 MNL OL T 1 № 524/1–2

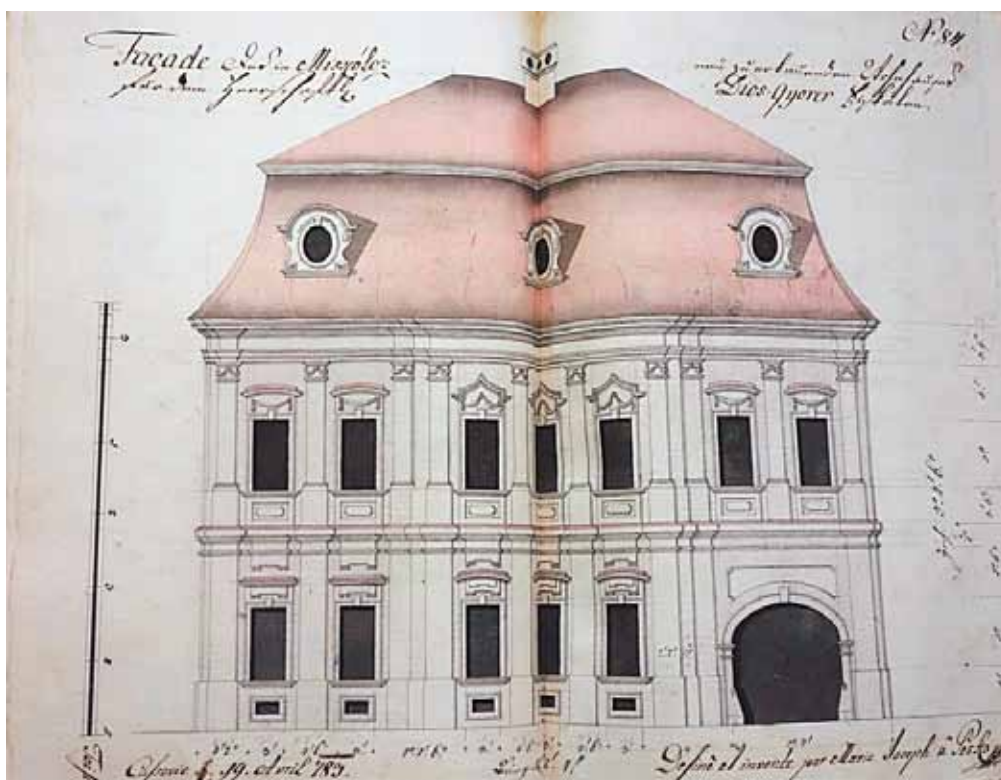
3. kép. M. J. Peschka tervrajza a szepesófalui sóhivatalhoz, 1774 (MNL OL T 62 № 283/1.)

Fig. 3. Plan of M. J. Peschka on Salt Office of Altendorf, 1774 (MNL OL T 62 № 283/1.)

Maximilian Joseph von Saxe
 der K. Majestät Rat
 zu Saxe Coburg
 und Gotha.

4. kép. M. J. Peschka aláírása, 1775 (MNL OL MNL OL T 1 № 524/1-2)

Fig. 4. Signature of M. J. Peschka, 1775 (MNL OL MNL OL T 1 № 524/1-2)

5. kép. M. J. Peschka: Az uradalmi ügyész házának homlokzata, 1773 (BJXA C. p. № 347.909) BJXA[©] felv.
Fig. 5. M. J. Peschka: Façade of Domaniak Fiscal's house, 1773 (BJXA C. p. № 347.909) Photo: BJXA[©]

M. J. PESCHKA TERVRAJZAI A KAMARA MISKOLCI ÉPÜLETEIHEZ

Az aradi tervgyűjtemény lapjait a kamarai mérnök különböző kamarai uradalmak (ungvári, nagyvárad, tokaji) épületeihez és épületeiről készítette, köztük három miskolci objektumról, amelyekről eddig nem ismertünk releváns 18. századi ábrázolást.

1. A diósgyőri uradalom fiskálisának miskolci háza, tervrajz, 1773 (5. kép)¹⁰

№ 84.

Facade des in Miskolcz neu zu erbauenden Wohnhauses für den

Herrschaft(ichen) Dios-Gyorer Fiskalen.

Cassovie, 19. Avril 1773.

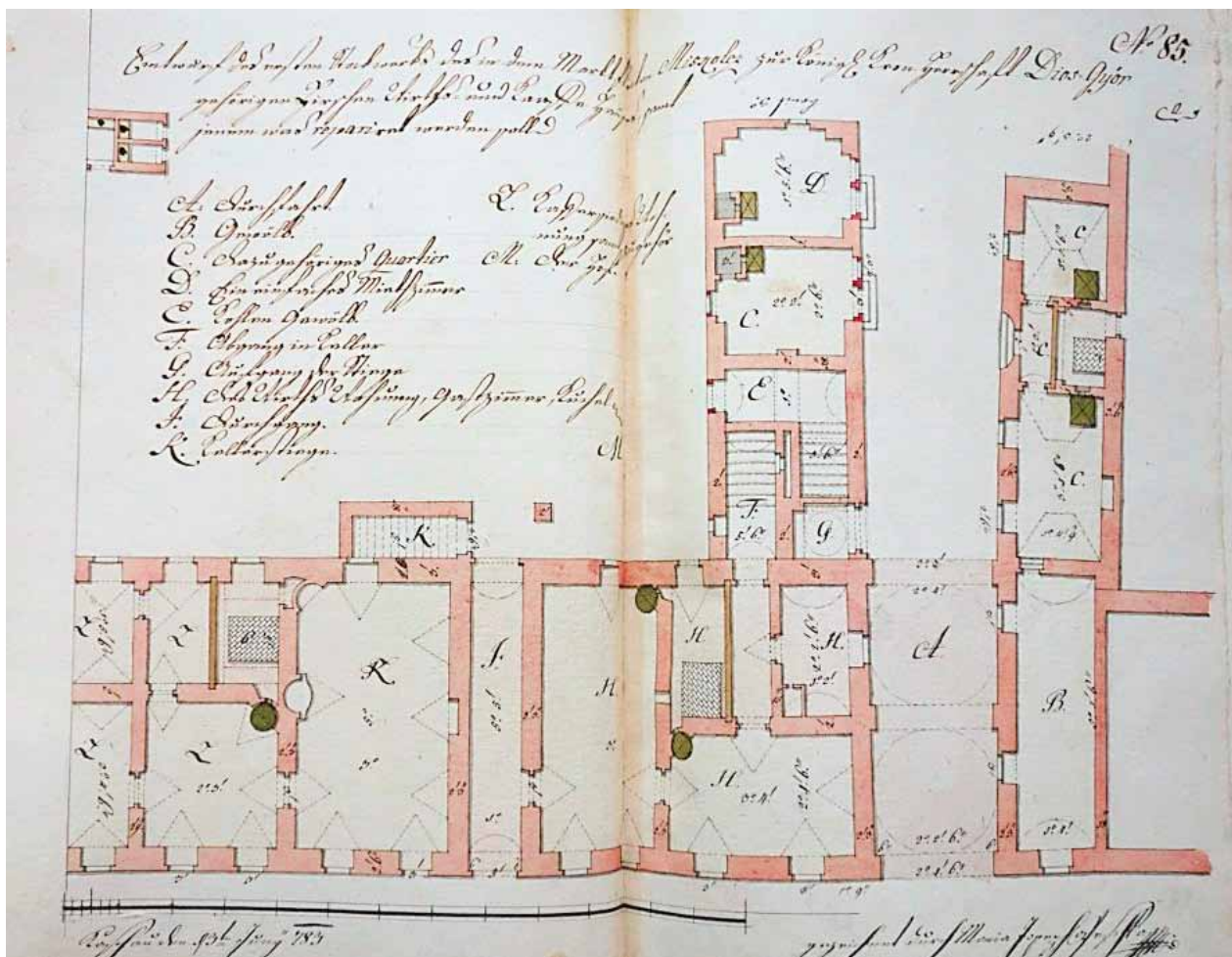
Desinè et envente par Marie Joseph à Peska manu propria.

Az uradalmi ügyész vagy fiskális a birtok jogásza volt, a birtokost képviselte mind a joghatóságok, mind a birtok adózó népessége előtt, sokszor velük szemben. A fiskális rezidenciájával és egyben hivatalával a (prefektus mellett)

legfontosabb uradalmi vezető jelent meg a diósgyőri uradalom legnagyobb gazdasági erővel rendelkező mezővárosában, Miskolcon, így az épület eleganciájának is tükröznie kellett a hivatal presztízsét, legalábbis így gondolták Kassán.

A kamarai építész ennek megfelelő elegáns emeletes épület tervét rajzolta le 1773. április 9-én Kassán, az alaprajz azonban nem került be az albumba. A homlokzat magassága 5 bécsi öl, kb. 9,5 m, a szélessége 10° 2' 4" azaz 19,7 m. Kérdés, hogy a város központjától távol, az egykori Újváros telkére, az 1720 körül felépült minorita rendház közelében (ma: Deák tér 3.) felépítendő fiskális-ház a terv szerint valósult-e meg azon a telken, amely mellett egy pár év múlva, 1785-től megkezdik a görög-ortodox templom építését a miskolci görögök. Minden bizonnyal nem épült meg a Peschka által megálmodott barokk palota, talán túlzás is lett volna egy ilyen épület az uradalmi tisztviselő lakásának, az ügyész rezidenciájáról ugyanis fennmaradt egy későbbi, 1832-ben készült ábrázolás, amely más homlokzatot mutat, sőt nem is emeletes, hanem földszintes, kétszobás (!), 3 ablakos egyszerű épületet, igaz, félköríves hatalmas oromzattal (DOBROSSY-IGLÓI 1982/1986. II. 79–81).

¹⁰ BJXA C. p. № 347.909

6. kép. M. J. Peschka: A Szarvas Vendéglő első emeleti alaprajza, 1773 (BJXA C. p. № 347.909) BJXA^o felv.
 Fig. 6. M. J. Peschka: Layout of the first floor of The Dear Inn (Wirtshaus Hirsch), 1773 (BJXA C. p. № 347.909) Photo: BJXA^o

2. A Szarvas Vendéglő és Kávéház első emeletének tervrajza, 1773 (6. kép)¹¹

№ 85.

Entwurf des ersten Stockwerkes des in den Marktflecken Miskolcz

zur königl(iche) Kron Herrschaft Dios-Győr gebörigen Hirschen Wirths- und Kaaffe Hauses samt jenem was repariret werden sollen.

Kaschau den 13te Juny 1773.

Gezeichnet durch Maria Joseph Peschka manu propria

A következő terven a Szarvas nevű uradalmi vendéglő és kávéház első emeletének alaprajza szerepel, e szerint kívánták 1773-ban az épületet átalakítani.

A Szarvas vendéglőt vagy kocsmát és kávéházat már 1755-ben említik a ma Sötét kapunak nevezett átjáró mellett, a Derék Piac és a főutcába vezető egykori országút találkozásánál. Emeletét az uradalom a 18. század második felében a csizmadia céhnek adta bérbe, akik itt üzletet nyitottak (DOBROSSY 1985. 15–17; DOBROSSY–IGLÓI 1982).

Az átalakítást célzó alaprajz jelmagyarázata a vendéglő és kávéház feletti emelet funkcióját és használóit is feltárja, vagyis 1773-ban az uradalom a földszinti, jól jövedelmező vendéglő (kocsmá) és kávéház infrastruktúráját akarta fejleszteni azzal, hogy a vendéglősnek vagy kocsmárosnak, illetve a kávémérést végző alkalmazottnak több helyiséget kitevő szállást biztosít.

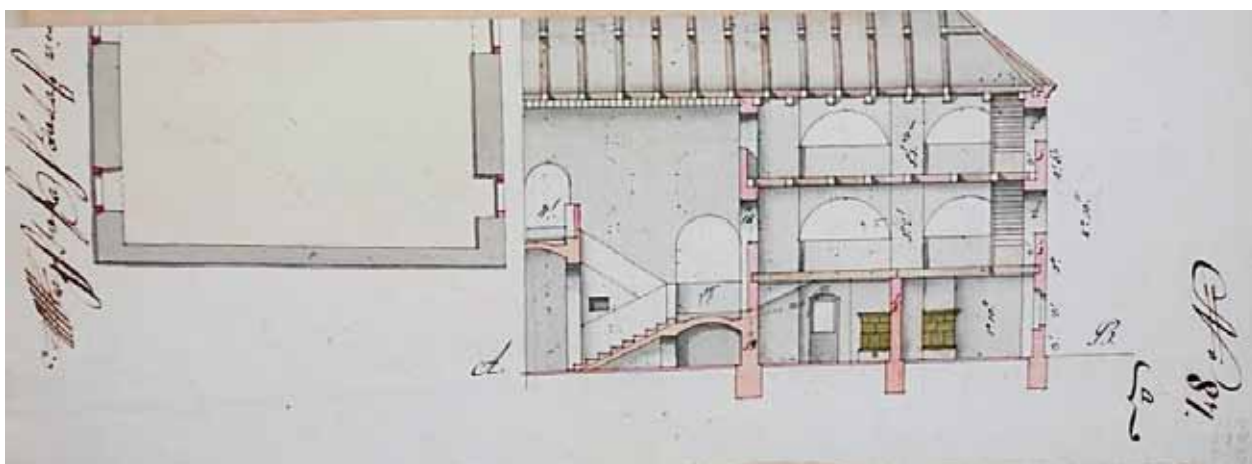
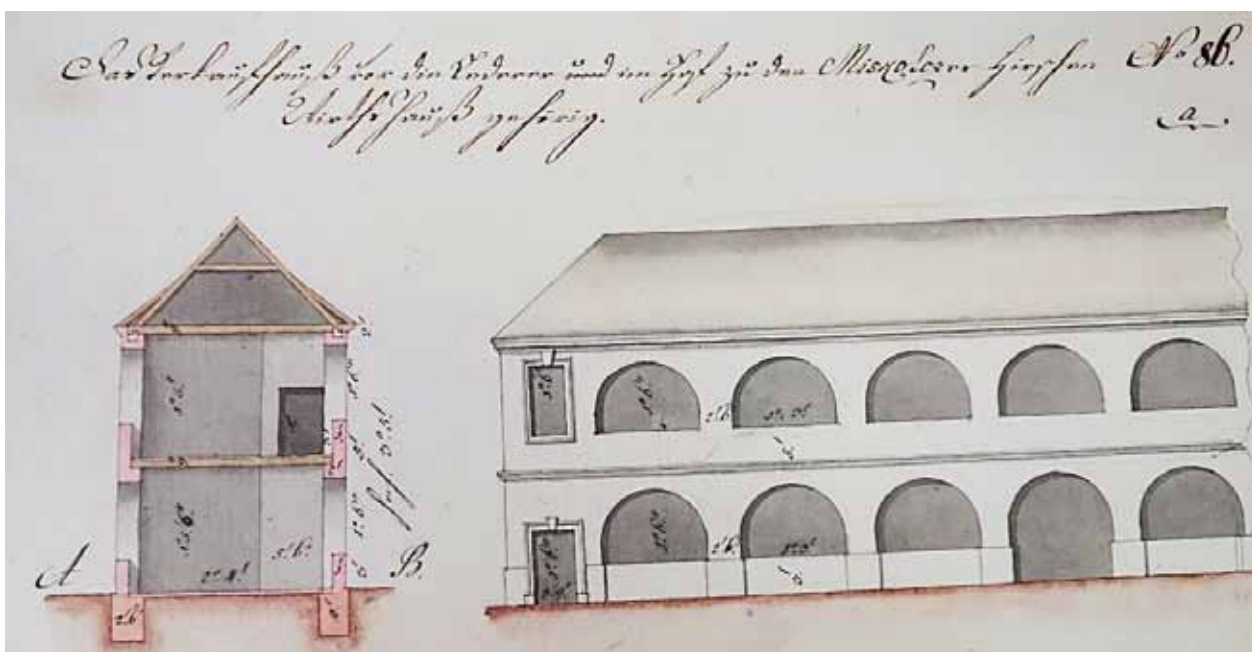
A. Durchfabrt [Átjáró]

B. Gewölbe [Bolt/Boltozott helyiség]

C. Dazgehöriges Quartier [Ehhez tartozó szállás]

D. Ein einfaches Mietzimmer [Egyszerű bérelhető szoba]

¹¹ BJXA C. p. № 347.909

7–8. kép. M. J. Peschka: A tímárok árulólhelye, 1773 (BJXA C. p. № 347.909) BJXA[©] felv.
Fig. 7–8. M. J. Peschka: The tanners' shopping hall, 1773 (BJXA C. p. № 347.909) Photo: BJXA[©]

- E. Kohlen Gewölbe [Szenes bolt]
- F. Abgang in Keller [Lejárát a pincébe]
- G. Ausgang der Stiege [Lépcsőfeljáró]
- H. Des Wirths Wohnung, Gastzimmer, Kuchel [A vendéglős lakása, vendégszoba, apró konyha]
- I. Ausgang [Feljárát]
- K. Kellerstiege [Pincélépcső]
- L. Kaffersieders Wohnung samt zugehör [A kávé/kávémérő szobája]
- M. Der Hof [Udvar]

A tervrajz szerint a Szarvas vendéglő felső emeletén az alkalmazottak lakása mellett bérelhető szállás is volt, igaz, csak egyszerű szoba, illetve egy tűzhellyel is ellátott kétszobás, konyhás lakás, amely a hozzákapcsolódó

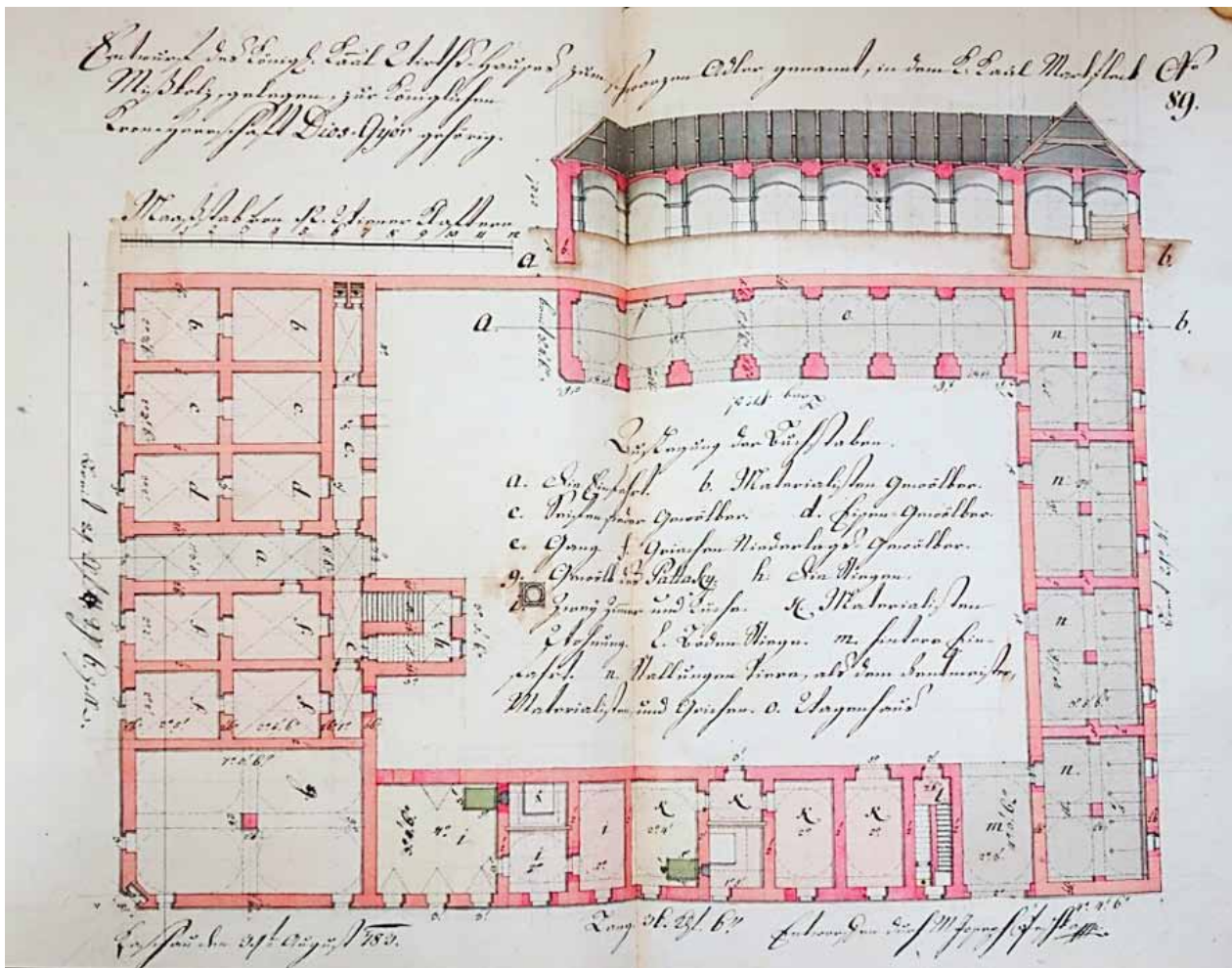
bolthoz tartozott, azaz a bolttal együtt lakást is bérelhetett itt a kereskedő. A vendéglős és kávé lakásába cserépkályhát, a többi helyiségbe feltehetően vaskályhát szántak.

3. A tímárok üzletháza (árulószín) a Szarvas Vendéglő udvarán, 1773 (7–8. kép)

№ 86–87.

Der Verkaufsbauß vor die Lederer im Hof den Miskolczer Hirschen Wirths Haus gehörig

[Mar]ia Joseph Peschka manu propria

9. kép. M. J. Peschka: A Fekete Sas Fogadó keresztmetszete és földszinti alaprajza, 1773 (BJXA C. p. № 347.909) BJXA[©] felv.
 Fig. 9. M. J. Peschka: First floor's layout and cross-section of The Black Eagle Inn, 1773 (BJXA C. p. № 347.909) Photo: BJXA[©]

A Szarvas vendéglő és üzletház modernizálását szolgálta egy új árulószín felépítése is az udvaron. Maria Joseph Peschka kamarai mérnök emeletes épületet tervezett nekik nyitott folyosókkal a földszinten és az emeleten is. Sajnos, a tervrajzok töredékesen maradtak fenn, az alaprajz hiányzik, de a homlokzati rajz és a keresztmetszet így is érzékelteti, hogy nagyszabású kőépületet szánt a kamara a tímár céh termékeinek, és jelentős bevételre számított a bérletből.

A Szarvas vendéglő átalakításához költségvetés is készült, amely szerint a kőművesmunkák anyagköltsége 1588 Ft 37 krajcár, az ácsok díja 1788 Ft 13 krajcár, az

asztalosoké 141 Ft 30 krajcár, a lakatosoké 37 Ft 30 krajcár, az üvegeseké 57 Ft 28 krajcár, az átalakítás díja összesen 3613 Ft 16 krajcár.¹²

4. A Fekete Sas Fogadó földszinti alaprajza, 1773 (9. kép)

№ 89.

Entwurf des Königl(ichen) Ka(mer)al Wirths-Hauses zum Schwarzen Adler, in dem
 K(öniglichen). Ka(mer)al Marktjellek Mißkolcz gelegen,
 zur Königl(ichen) Kronherrschaft Dios-Győr gehörig

12 *Kosten-Überschlag* № 85. et 86. Über das in Miskolcz zu reparirende und wiederherstellende so genante Hirschen Haufs nach beylegenden Ausweis A. eingerichtet. Maurer Arbeitlose und Erfordernüsse [...] zusammen 1588 Fl 37 xr. / Ein sämmentliche Zimmermans Arbeit betrabt 1788 Fl 13 xr; Tischler 141 Fl 30; Schlosser 37 Ft 30; Glaser 57 Fl 28 xr; Summa summarum: 3613 Fl 16 xr. BJXA C. p. № 347.909

Kaschau den 31ten August 1773. Entworffen durch M. Jospeh Pescka manu propria

Joseph Peschka kassai kamarai földmérő és kancelláriai tisztviselő 1783. augusztus 31-én rajzolta meg Kassán a Szepesi Kamara hivatalában a miskolci Fekete Sas vendégfogadó (*Wirtsbaus zum Schwarzen Adler*) földszintjének tervrajzát és az épület keresztmetszetét. A fogadó az egykori nevezetes Szerafi-funduson¹³ épült fel Miskolc Derék Piacnak nevezett részén a Czikó utca és a Piac sarkán. A 18. század közepén húzták fel a telken a nagyméretű, többfunkciós vendégfogadót egy korábbi rozszant kocsmá helyén, és a század második felében már bizonyosan a kamara kezén van (DOBROSSY 1985, 56–59).

Peschka tervrajza bizonyítja, hogy a kamarának szándékában állt a fogadót az 1770-es évek elején újjáépíteni, és a terv a hatalmas objektum minden funkciójának igyekszik megfelelő helyet biztosítani. A földszinti alaprajz jelmagyarázata szerint az épület alsó szintjén szinte kizárólag a miskolci görög kereskedők osztoznak:

- a. *Die Einfahrt* [Bejárat]
- b. *Materialisten Gewölber* [Kereskedő-bolt]
- c. *Seifensieder Gewölber* [Szappanfőző-bolt]
- d. *Eisen-Gewölber* [Vaskereskedés]
- e. *Gang* [Folyosó]
- f. *Griechen Niederlags-Gewölber* [Görög lerakat]
- g. *Gewölber des Pattaky* [Pattaky boltja]
- h. *Die Stiegen* [Lépcsők]
- i. *Zwey Zimmer und Küche* [Két szoba és konyha]
- k. *Materialisten Wohnung* [Kereskedő lakása]
- l. *Boden Stiegen* [Padláslépcső]
- m. *Hintere Einfahrt* [Hátsó bejárat]
- n. *Stallungen Viern, als dem Rentmeister, Materialisten und Griechen* [Négy istálló a számtartónak, a kereskedőnek és a görögnek]
- o. *Wagenhaus* [Kocsiszín]

A tervrajzon jól látható, hogy a földszinti traktus legnagyobb helyisége a közepén oszloppal megtartott, négy csehsüveg-boltozattal tervezett, 14,6 x 9,48 m-es (7°3' 6" x 5°), azaz 138,48 m² alapterületű terem, amelyet Pataki György bérel. A tervrajz szerint az épülethez négy nagy istálló is tartozna, amelyeket az (uradalmi) számtartó, illetve az épület földszintjén lakó árus és egy görög kereskedő, minden bizonnyal az épületben bolttal is rendelkező Pattaky használhatna. Pataky (Pattakosz)

György (†1804), a miskolci görög kompánia elöljárója, az egyik legtehetősebb miskolci görög kereskedő volt, aki az 1750-as években érkezik a Balkánról a városba, és az 1770-es évek végére saját házat épít. A Fekete Sas udvarára 7 kocsinak való kocsiszínt is tervezett a kamarai mérnök.

5. A Fekete Sas Fogadó emeletének alaprajza, 1773 (10. kép)

N° 90.

Grundriß des oberen Stockwerkes samt Durchschnitt und Aufriß des in dem

Königlichen Ka(mer)al Marktfeldken Miskólcz befindlichen Schwarzen Adler Wirths-Hauses.

Kaschau d(en) 9t(en) 7b(e)r 1783. Desinee par M. Jos. á Peska manu propria

A kamarai mérnök a Fekete Sas emeleti traktusát külön tervrajzon készítette el, amely a keresztmetszet mellett az épület utcai homlokzatát is mutatja.

A jelmagyarázatból kiderül, hogy az emeleten voltak az elegánsabb, négy- ötszobás bérlakások, ugyanazokéi, akik az istállót is használták: a számtartó és két görög kereskedő, az egyik az említett Pataky, a másik neve: Szirra.

p. *Der Rentmeysters Wohnung bestehend in 4. Zimmer 1. Speiß 1. Küche* [A számtartó lakása áll 4 szobából, 1 éléskamrából, 1 konyhából]

q. *Der Griechen Szirra Wohnung, als 2. Zimmer. 1. Speiß, 1. Küche* [A görög Szirra lakása: 2 szoba, 1 éléskamra, 1 konyha]

r. *Der Griechen Georg Pataky Wohnung als 5 Zimmer 1. Speiß, 1. Küche* [A görög Pataky György lakása: 5 szoba, 1 éléskamra, a konyha]

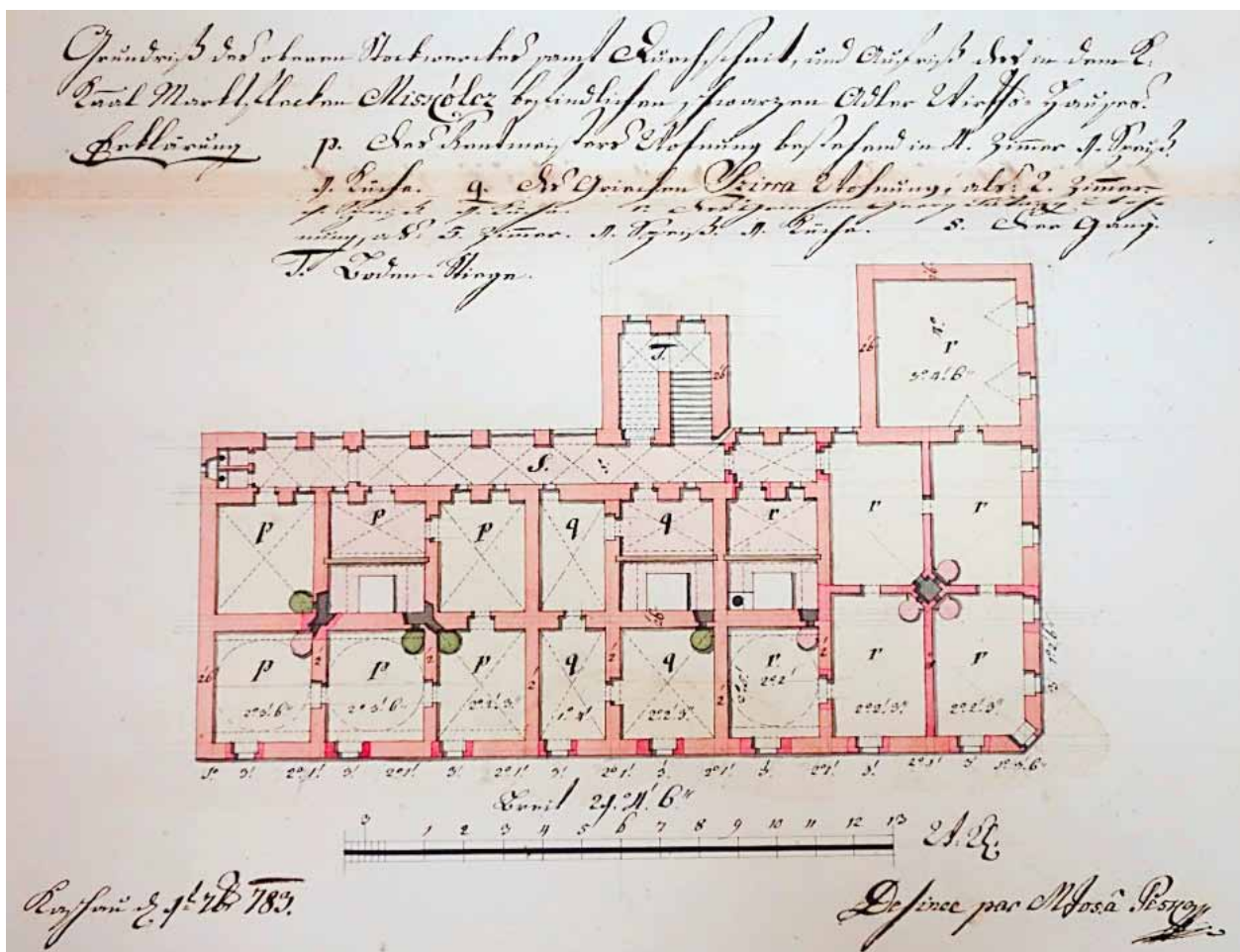
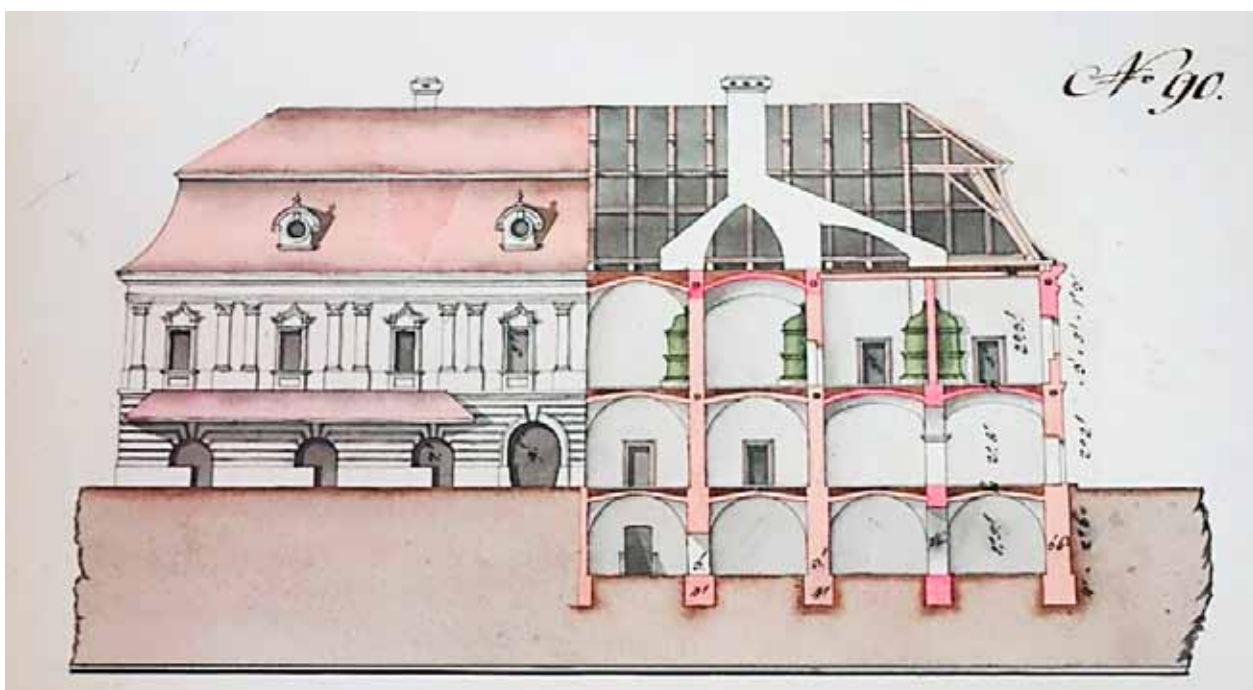
s. *Der Gang* [Folyosó]

t. *Boden Stiege* [Padláslépcsők]

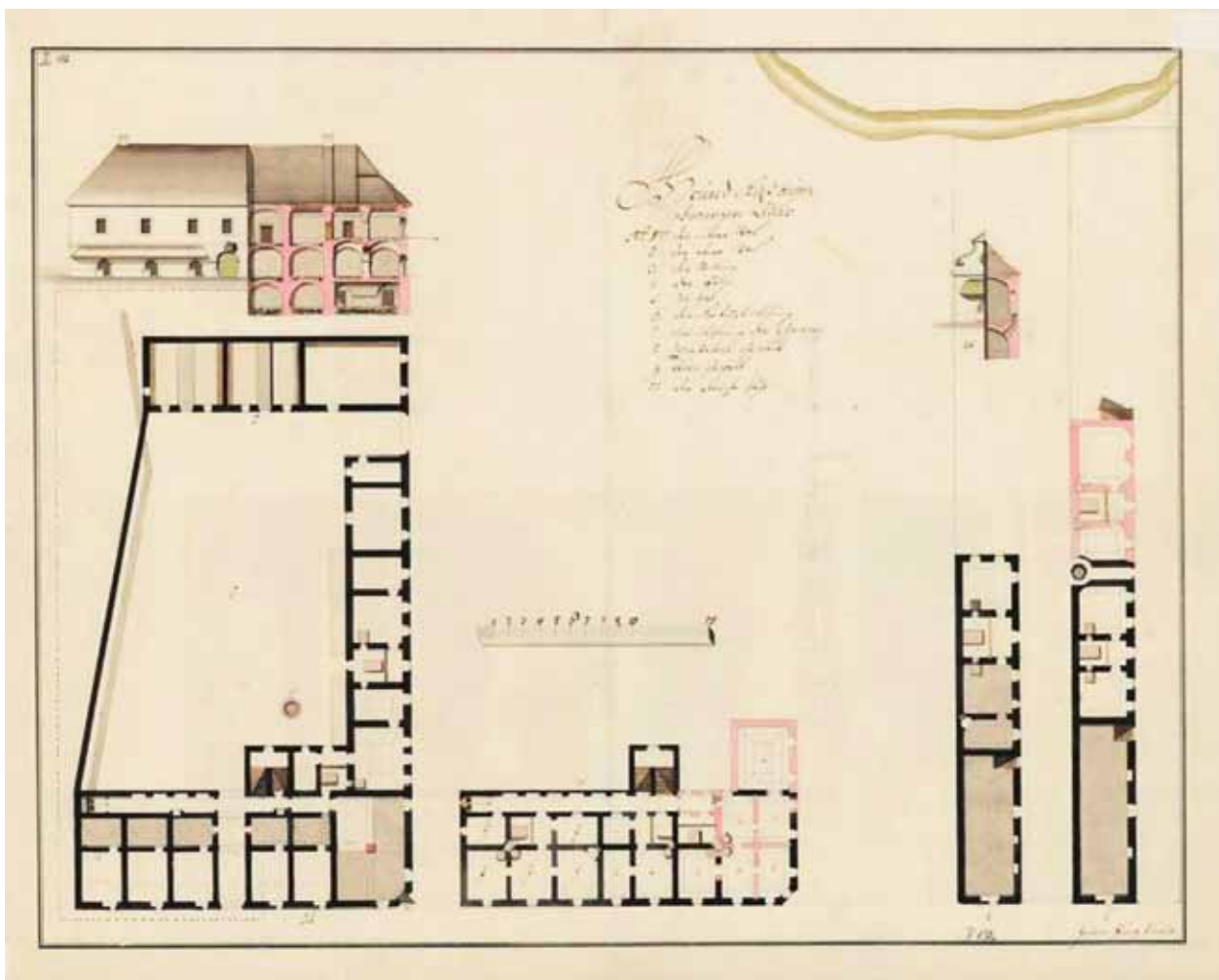
Ismét kérdés, hogy elkészült-e Joseph Peschka tervei alapján a Fekete Sas átalakítása, 5 évvel később, 1778-ban ugyanis egy másik kamarai építész, Johann Jung új terveket készít (DOBROSSY 1985, 58–59). A tervrajz sok tekintetben hasonlít Peschka rajzához, így feltételezzük, hogy Johann Jung a Szepesi Kamaránál megkapta elődje terveit, igaz, némileg leegyszerűsítette azokat, sőt az udvaron meg is változtatta a pár évvel korábbi elképzeléseket (11. kép).¹⁴

13 A Szerafi-fundusról bővebben GYULAI 2000. 127, 160–163.

14 *Miskolczensis Aedificii ad Nigram Aquilam. Johann Jung Baumesiter.* [1778] MNL OL T 1 N° 132

10. kép. M. J. Peschka: A Fekete Sas Fogadó keresztmetszete és emeleti alaprajza, 1773 (BJXA C. p. № 347.909) BJXA[®] felv.
 Fig. 10. M. J. Peschka: Second floor's layout and cross-section of The Black Eagle Inn, 1773 (BJXA C. p. № 347.909) Photo: BJXA[®]

11. kép. J. Jung: A Fekete Sas Fogadó keresztmetszete és alaprajza, 1778 (MNL OL T 1 № 132)

Fig. 11. J. Jung: The layout and cross-section of The Black Eagle Inn, 1778 (MNL OL T 1 № 132)

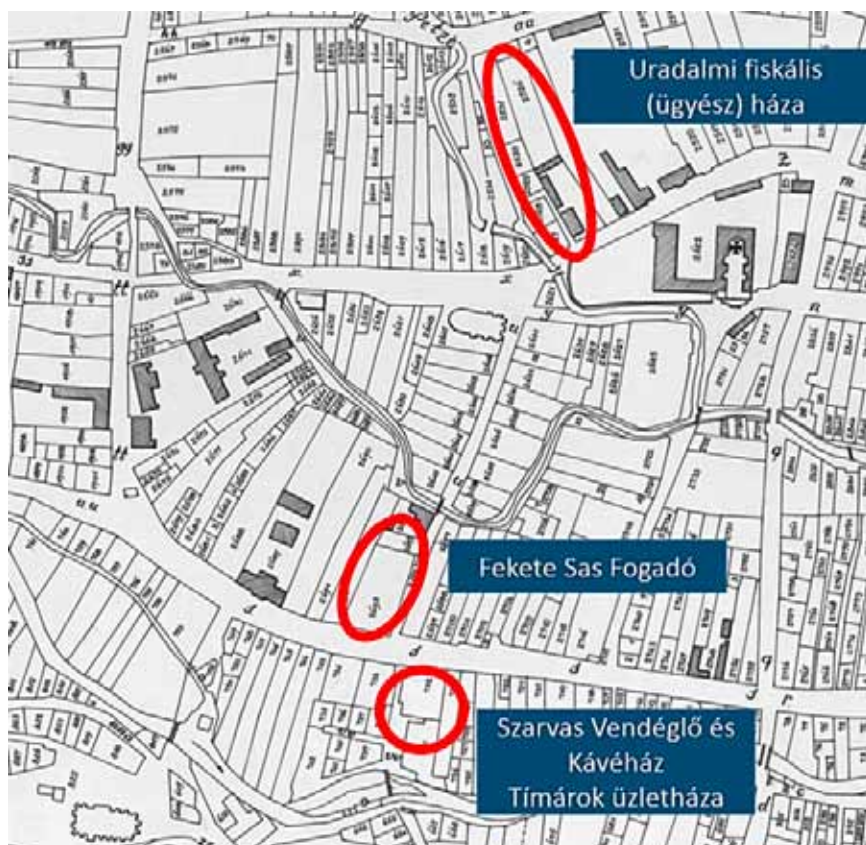
Johann Jung tervrajzán az emeleti helyiségeket ugyancsak a *Rentmeister* és a görögök lakják.

6. *Die Rentmeisters Wohnung* [A számtartó lakása]
7. *Die Wohnung der Griegen* [A görög lakása]
8. *Zsambecker Gewölb* [Zsambek boltja]
9. *Rosa Gewölb* [Rosa boltja]¹⁵

A legnagyobb különbség Peschka (1773) és Jung (1778) tervei között – amellet, hogy a homlokzatot kevésbé díszes kivitelben képzelte el –, hogy ahová Peschka kocsiszínt rajzolt, ott Jungnál istállók vannak, mert a kocsiknak nem tervezett épületet az udvaron, helyette a rajzon apró bolthelyiségeket látunk.

Maria Joseph Peschka kamarai mérnöktől ez idáig nem ismerünk más Miskolccal kapcsolatos tervrajzot, sőt, úgy tűnik, 1775 után mérnöki működése is abbamarad, hiszen helyét, legalábbis a diósgyőri uradalom kamarai épületeinek tervezését illetően, mások, többek között Johann Jung veszi át, ami azt jelenti, hogy Peschka vagy Peska tervei nem valósultak meg. Miskolci tervrajzai egyébként elegáns barokk, sőt a homlokzatot tekintve rokokó épületekkel kívánták a diósgyőri uradalom mezővárosát felékesíteni, olyanokkal, mint amelyeket a Briseux-féle párizsi építészeti albumban látott és belőle másolt. Ha tervei megvalósulnak, akkor sem „éltek” volna épületei sokáig, hiszen Miskolcot 1781-ben tűzvész pusztította el, és szinte az egész várost, köztük a kamara épületállományát is, újra kellett építeni, és így „újratervezni”.

¹⁵ MNL OL T 1 № 132

12. kép. J. M. Peschka terveinek helyszíne Miskolc térképén (18. sz. vége)

Fig. 12. J. M. Localization of J. M. Peschka's plans on the map of Miskolc, late 18th century

RÖVIDÍTÉSEK

BJXA – Biblioteca Județean 'Alexandru D. Xenopol' [A.

D. Xenopol Megyei Könyvtár] Arad, Románia

C. p. – Sectia Colectii speciale / Colectia de patrimoniu [Különgyűjtemények részlege, Nemzeti örökség gyűjteménye]

MNL OL – Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Budapest

T – Tervtár

T 1 – Delineationes aedilium (17–19. század)

T 62 – Kamarai tervek (1771–1858)

IRODALOM

BRISEUX, Charles Étienne

1728 *Architecture moderne, ou l'art de bien bâtir pour toutes sortes de personnes tant pour les maisons des particuliers que pour les palais*, I–II. Paris: chez Claude Jombert, 1728 (2. kiadása: Charles Antoine Jombert, Paris, 1764)

DOBROSSY István

1985 *A miskolci vendégfogadók és a vendéglátás története 1745–1945*. Herman Ottó Múzeum, Miskolc. (Borsodi Kismonográfiák 21.)

DOBROSSY István–IGLÓI Gyula

1982/1986 Koronauradalmi épületek Miskolcon a 19. század elején I–II. (I.) *A Miskolci Herman Ottó Múzeum Évkönyve XXI.* (1982) 137–164.; (II.) *Miskolci Herman Ottó Múzeum Évkönyve XXIV.* (1986) 77–98.

FALLENBÜCHL Zoltán

1967 A Szepesi Kamara tisztviselői a XVII–XVIII. században. *Levéltári Közlemények* 38. (1967)/2. 193–236.

GYULAI Éva

2000 Topográfia és városkép. In: FARAGÓ Tamás (szerk.): *Miskolc története III. 1702–1847*. Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár–Herman Ottó Múzeum, Miskolc, 57–150.

H. KAKUCSKA Mária

2007–2008 Az Orczyanum, az Orczy család könyvtárának vázlatos története I–II. *Magyar Könyvszemle* 123. (2007)/4. 414–428. és 124. (2008)/1. 27–38.

SZELESTEI NAGY László

1997 A miskolci minoriták iskolájának gimnáziummá alakításáról. *A Herman Ottó Múzeum Évkönyve XXXV–XXXVI.* (1997) 800–808.

**GEZEICHERT DURCH MARIA JOSEPH PESCHKA –
PLANS FOR THE CHAMBERS OF MISKOLC, 1773
AN ADVANCE STUDY FOR A NEW URBAN HISTORY EXHIBITION**

In 1755, the market town of Miskolc came under seignory again, namely the jurisdiction of the dominion of Diósgyőr. In the second half of the 18th century the royal chamber founded multiple institutions, authorities and businesses in the city, all of which needed a head office building. Therefore in 1773, Marie Joseph Peschka, one of the architects of the Chamber of Zips, which resided in Kaschau (Kassa, Košice), made plans for multiple chamber buildings for Miskolc; these plans are currently kept in Romania, part of the Orczy-collection of the Arad County Library (Biblioteca Județeană 'Alexandru D. Xenopol', Arad). Peschka designed an elegant building for the fiscals of the dominion of Diósgyőr, however that did not come to realization; although they did rebuild the taverns "Schwarzer Adler" (Black Eagle) and "Hirsch" (Stag) based on his plans, since both were handled by the chamber at the time. The currently published plans are not only an excellent source for the high standards of chamber architecture of the era, but also for the 18th century townscape of Miskolc.

[Translated by the author]

Gyulai, Éva